

L'ARREST DE CAP DE SETMANA
A CATALUNYA (1996-2000)¹

BUTLLETÍ DE DIFUSIÓ DE RECERQUES

INVESTIGACIÓ

L'arrest de cap de setmana (ACS) és una pena introduïda en el Codi penal de 1995, que es caracteritza per ser una mesura privativa de llibertat de caràcter discontinu: s'aplica preferentment en el decurs del cap de setmana amb una durada unitària de trenta-sis-hores, en un centre penitenciari i en règim d'aïllament en cel·la.²

L'ACS tracta, d'alguna manera, d'omplir el buit punitiu que existeix entre la pena de multa i la pena de presó ininterrompuda amb una durada superior a sis mesos. Substitueix les penes curtes de llibertat fins a sis mesos i la finalitat que persegueix és evitar-ne els efectes perjudicials i dessocialitzadors.

No obstant aquesta intenció, els codis penals europeus que ja l'han aplicat, l'han abandonat pels grans problemes d'execució que plantejava.³ Per saber quin ha estat el resultat de la seva aplicació fins ara, s'ha desenvolupat aquest estudi dels expedients en què s'ha dictat sentència d'ACS, des de la seva entrada en vigor el 23 de maig de 1996 fins al 31 de desembre de 2000, a l'àmbit territorial de Catalunya, on la Generalitat té traspasada la competència de l'execució de les mesures penals imposades des de l'Administració de justícia.

Objectius

Podem dir que hi ha tres grans grups d'objectius derivats de la recerca: (1) els derivats de l'aplicació de la pena: conèixer quantes penes s'han aplicat, de quina manera, en quins

El arresto de fin de semana (AFS) es una pena introducida en el Código penal de 1995, que se caracteriza por ser una medida privativa de libertad de carácter discontinuo: se aplica de forma preferente en el transcurso del fin de semana, con duración unitaria de treinta y seis horas, en un centro penitenciario y en régimen de aislamiento en celda.²

El AFS trata, de alguna manera, de llenar el vacío punitivo que existe entre la pena de multa y la pena de prisión ininterrompida de duración superior a los seis meses. Viene a sustituir a las penas cortas de privación de libertad hasta seis meses y persigue la finalidad de evitar los efectos perjudiciales y desocializadores que éstas presentaban.

No obstante esta intención, los códigos penales europeos que ya la han aplicado, la han abandonado a causa de los grandes problemas que planteaba su ejecución.³

Para saber cuál ha sido el resultado de su aplicación hasta ahora, se ha realizado un estudio de los expedientes de los que se ha dictado sentencia de AFS, desde su entrada en vigor el 23 de mayo de 1996 hasta el 31 de diciembre de 2000, en el ámbito territorial de Catalunya, donde la Generalitat tiene traspasada la competencia de ejecución de las medidas impuestas desde la Administración de justicia.

Objetivos

Se han agrupado en tres grandes grupos los objetivos derivados del estudio: (1) los que se relacionan con la aplicación de la pena, los que permiten conocer cuántas se han aplicado,

1. Diversos autors: L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000). Treball inèdit. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

2. PARÉS i GALLÉS, Ramon. (1999). «Apunts per a una discussió en major profunditat sobre la pena d'arrest de cap de setmana». dins *Studia Iuridica* núm. 17, pàg. 37-57. Barcelona: CEJFE.

3. SANCHEZ-ALBORNOZ BERNABÉ, Carmen (1999) «L'arrest de cap de setmana» dins *Studia Iuridica* núm. 17, pàg. 21-36. Barcelona: CEJFE.

àmbits territorials, amb quines temporalitats en cada fase del procés i de l'execució; (2) els derivats de conèixer el perfil del penat: perfil personal i perfil delictiu del subjecte que es condemna a ACS, i (3) els objectius derivats de conèixer el perfil dels qui finalment compleixen la pena d'ACS i també dels qui no la compleixen.

Metodologia

Primer es va fer un buidatge de tots els expedients del CP de Dones de Barcelona, com a experiència pilot, per valorar el qüestionari base en l'enregistrament de les dades. Això va fer veure la dificultat d'estudiar 39 variables per expedient amb el volum de casos que s'havien d'enregistrar, la qual cosa va fer que es prenguéssin la decisió de treballar amb una mostra.

El criteri per a la selecció de la mostra va ser aleatori sistemàtic per ordre alfabètic, un expedient de cada dos. Es van recollir finalment 1.828 casos vàlids, d'una població total de 3.478 executòries amb manament de compliment. El nivell de confiança és del 95,5% (dues sigmes), $p=q=50$ i el marge d'error és de $\pm 1,61$. Per al treball de camp es va crear un equip de 18 investigadors que van dur a terme la recollida de dades entre el mes de desembre de 2000 i el mes de gener de 2001, a les dependències dels centres penitenciaris on s'ha portat a terme l'execució de mesures d'ACS: CP de Joves de Barcelona, CP d'Homes i CP de Dones de Barcelona, CP Quatre Camins, CP Brians, CP Ponent, CP de Tarragona i CP de Girona.

Per a l'estudi d'un dels objectius (descobrir diferències significatives entre el perfil personal i delictiu dels qui compleixen l'ACS, i el dels qui no el compleixen), s'han utilitzat taules de contingència i anàlisi multivariada (de conglomerats i de classificació amb criteri). El programa que s'ha fet servir per dur a terme aquestes anàlisis ha estat l'SPAD-N. Per a la resta d'objectius s'ha utilitzat SPSS 6.0.

Es tracta d'un estudi retrospectiu, que es nodreix de les dades que hi ha als expedients penitenciaris, d'on s'ha extret tota la informació. Així, doncs, si les dades que podien respondre a determinades preguntes i/o variables no eren prou fiables o no estaven prou informades, les hem hagut de desestimar en l'elaboració de les conclusions.

Resultats

1- L'aplicació de la pena d'ACS

En aquests quatre anys estudiats, s'ha aplicat a 3.478 persones, de les quals 408 són dones i 3.070, homes. L'altra dada que cal destacar en aquest punt es dona en l'àmbit de l'execució i es refereix al nombre de penes que es finalitzen. De la nostra mostra estudiada, vam poder analitzar-la en 1.129 casos que havien finalitzat a 31.12.2000 la pena, i els resultats ens diuen que el 36,5% compleix ACS, el 12,6% l'acaba com-

de que manera, en qué àmbits territorials, con qué temporalidades en cada fase del proceso y de la ejecución; (2) los derivados de conocer el perfil personal del penado: perfil personal y perfil delictivo del sujeto que es condenado a AFS y, (3) los objetivos derivados de conocer el perfil aquellos que finalmente cumplen la pena de AFS y, también, de los que no la cumplen.

Metodología

Primero se hizo un vaciado de todos los expedientes del CP de Dones de Barcelona, como prueba piloto, para valorar el cuestionario base en el registro de los datos. Eso hizo ver la dificultad de estudiar 39 variables por expediente con el volumen de casos que se habían de registrar, y condujo a tomar la decisión de trabajar con muestra.

El criterio para la selección de la muestra fue aleatorio sistemático por orden alfabético, un expediente de cada dos. Se recogieron finalmente 1.828 casos válidos, de una población total de 3.478 ejecutorias con orden de cumplimiento. El nivel de confianza es del 95,5% (dos sigmas), $p=q=50$ y el margen de error de $\pm 1,61$.

Para el trabajo de campo se creó un equipo de 18 investigadores, que llevaron a cabo la recogida de datos entre el mes de diciembre de 2000 y el mes de enero de 2001, en las dependencias de los centros penitenciarios donde se ejecutan las medidas de AFS. Estos centros son: CP de Joves de Barcelona, CP d'Homes y CP de Dones de, CP de Quatre Camins, CP Brians, CP Ponent, CP de Tarragona y CP de Girona. Para el estudio de uno de los objetivos (descubrir diferencias significativas entre el perfil personal y el perfil delictivo de los sujetos que cumplen y de los que no lo hacen) se han utilizado tablas de contingencia y análisis multivariado (de conglomerados y de clasificación con criterio). El programa utilizado para llevar a cabo el análisis ha sido SPAD-N. Para el resto de objetivos se ha utilizado SPSS 6.0.

Se trata de un estudio retrospectivo, que se nutre de los datos existentes en los expedientes penitenciaris, de los que se ha extraído toda la información. Por esta razón, si los datos que podían responder a determinadas preguntas y/o variables no eran suficientemente fiables o eran insuficientes, los hemos desestimado en la elaboración de las conclusiones.

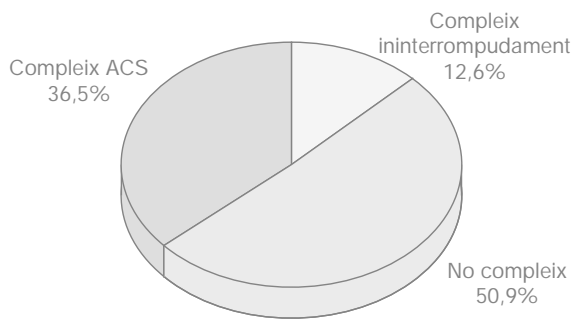
Resultados

1- La aplicación de la pena de AFS

En el periodo de cuatro años estudiado, se ha aplicado a 3.478 personas, de las que 408 son mujeres y 3.070 hombres.

Otro dato importante a destacar en este punto lo encontramos en el ámbito de la ejecución, y se refiere al número de cumplimientos que finalizan. En la muestra recogida hemos podido estudiar este dato en 1.129 casos que habían finalizado el 31.12.2000, y los re-

plint ininterrompudament a la presó i el 50,9% no compleix ACS.

En aquest important percentatge d'incomplidors de la pena d'ACS es poden donar 2 supòsits: 1) que molts incomplidors vinguin de la RPS, (responsabilitat personal subsidiària), per impagament de multa, i davant la nova pena els penats hagin acabat demanant pagar la multa i el jutge els ho hagi acceptat (en aquest cas, l'ACS actuaria com a mesura dissuasiva contra l'impagament de multa) o 2) que la no-localització del condemnat no hagi fet possible l'aplicació de la pena.

Sigui quin sigui el motiu que fonamenti l'incompliment, el cert és que només el 36,5% de les penes imposades d'ACS acaben complint-se tal com les ha establert el legislador.

L'ACS s'ha aplicat fonamentalment per a faltes (77%) i per a tres d'elles de manera majoritària: furt, lesions i contra l'ordre públic. En la quarta posició es troba el primer delictiu, que és robatori i furt de vehicle a motor. L'ACS s'imposa com a pena baixa (en el 52% d'1 a 6 caps de setmana i en el 84% arriba fins als 12 caps de setmana). Aquesta quantitat és proporcional als fets delictius de poca perillositat sobre els quals s'aplica. Com a pena principal s'imposa en el 58,5% dels casos i arriba al 40% com a RPS per impagament de multa. Hi ha poca predisposició a aplicar-la com a substitució de la presó, que només s'ha fet en l'1,9% dels casos i mai aplicant l'article 88 del Codi penal de 1995, que permet al jutge substituir en determinades condicions penes de fins a 2 anys.

Destaquem també com una dificultat important en l'execució de la mesura els excessius espais de temps que passen entre cadascun dels períodes del complex procediment. En cadascun d'ells es van *perdent* persones per incompareixença, i passen a engrossir la llista dels incomplidors de la mesura penal. El període de temps que va des del manament de compliment fins a l'aprovació del pla d'execució és el que més persones perd per no-presentació: 1.007 expedients van deixar de complir-se, un 55% del total de la mostra.

2.- El perfil de la persona condemnada a ACS

És una mesura penal que s'aplica fonamentalment als joves: el 63,3% té menys de 30 anys, i entre aquests, el 21,3% no arriba als 20 anys. Si comparem el percentatge d'homes i dones encarcerades a presó ordinària³ ob-

sultats indiquen que el 36,5% de los sujetos cumplen el AFS, que el 12,6% acaba cumpliéndolo de forma ininterrompida en prisión y que el 50,9% no cumple el AFS.

En este importante porcentaje de incumplidores de la pena de AFS pueden darse dos supuestos: 1) que muchos incumplidores provengan de la RPS (responsabilidad penal subsidiaria), por impago de multa, y que ante la nueva pena los reos hayan acabado solicitando pagar la multa y el juez haya aceptado; en este caso, el AFS actuaría como medida disuasoria contra el impago de multas. O 2) la no-localización del condenado haya impedido aplicar la medida.

Sea cual sea el motivo que fundamenta el incumplimiento, lo cierto es que tan solo el 36,5% de las penas de AFS impuestas acaban cumpliéndose tal y como las había previsto el legislador.

El AFS se ha aplicado, fundamentalmente, por faltas (77%), y por tres de ellas en particular: hurto, lesiones y contra el orden público. En cuarto lugar se encuentra el primer delito, que es el robo y hurto de uso de vehículo a motor.

El AFS se impone como pena baja (en el 52% de los casos, de 1 a 6 fines de semana, y en el 84% de los casos llega a los 12 fines de semana). Esta cantidad es proporcional a los hechos delictivos de poca peligrosidad sobre los que se aplica la pena.

Se impone como pena principal en el 58,5% de los casos, y llega al 40% en el supuesto de RPS por impago de multa. Existe poca predisposición a aplicarla como sustituto de la prisión, cosa que tan solo se ha hecho en el 1,9% de los casos, y nunca aplicando el artículo 88 del Código penal de 1995, que permite al juez sustituir, en determinadas condiciones, penas de hasta 2 años.

Destacamos también como dificultad importante en la ejecución de la medida los excesivos espacios de tiempo que transcurren entre cada una de las fases del complejo procedimiento. En cada uno de ellos se *pierden* personas por incomparecencia en su presentación, y pasan a engrosar la lista de incumplidores de la medida penal. El período de tiempo que va desde la orden de cumplimiento hasta la aprobación del plan de ejecución es el que más personas pierde por no-presentación: 1.007 expedientes dejaron de cumplimentarse, lo que supone un 55% del total de la muestra.

2.- El perfil de la persona condenada a AFS

Es una medida que se aplica, fundamentalmente, a jóvenes: el 63,3% tienen menos de 30 años y, de ellos, el 21,3% no llega a los 20 años. Si comparamos el porcentaje de hombres y mujeres encarcelados en prisión ordinaria³ observamos que en el AFS hay mayor proporción de mujeres que en prisión (11,7% frente al

servem que a l'ACS hi ha una més gran proporció de dones que a la presó (11,7% davant d'un 6,5%), mentre que els homes són el 88,3% davant el 93,5% a presó. Seguint la mateixa comparació, s'aplica més a la població nacional que a la població estrangera. Quant a la reincidència sociològica (entesa com que s'ha comès un delicte, encara que no hi hagi hagut condemna, o sigui fruit d'una autoinculpació, un sobreseïment, etc.), són reincidents el 50,7% dels condemnats a ACS, mentre que tenen antecedents penitenciaris el 40%. Amb aquesta última dada es contradiu el principi de ser una pena pensada per evitar el contacte de l'infractor amb el món penitenciari i que l'infractor ha de ser primari en la comissió de delictes. La pràctica porta a dir que un bon nombre dels usuaris d'aquesta mesura penal no responen a aquest perfil.

3.- El perfil de les persones que compleixen l'ACS i el de les que no compleixen

Les variables que ens han sortit significatives en el nostre estudi ens diuen que els complidors, com a trets comuns, presenten majoritàriament les següents característiques: pot ser un home o una dona, indistintament, de nacionalitat espanyola, entre 31 i 35 anys, amb antecedents penitenciaris, que ha comès una falta de lesions i ha estat condemnat entre 1 i 4 caps de setmana, o, també, que és un home, entre 46 i 50 anys, sense antecedents penitenciaris ni reincidència sociològica i que ha estat condemnat per un delicte d'abandonament familiar i/o impagament de pensions. En ambdós casos la pena ha estat imposada com a mesura directa o principal. La resta de variables no surten significatives.

Per contra, la persona que no compleix la mesura d'ACS és preferentment: un home o una dona, indistintament, molt jove, estranger, sense antecedents penitenciaris ni reincidència sociològica, que ha comès faltes contra la propietat i sancionades amb poca condemna, entre 1 i 2 caps de setmana, o que prové de la mesura de RPS per impagament de multa.

6,5%), mientras que hombres son el 88,3%, frente al 93,5% en prisión.

Siguiendo con la comparación, la pena se aplica más a la población nacional que a la extranjera.

En cuanto a la reincidencia sociológica (entendida como la comisión de un delito, aun cuando no haya habido condena, o como fruto de la autoinculpación, de un sobreseimiento, etc.), afecta al 50,7% de los condenados a AFS, mientras que tienen antecedentes penitenciarios el 40% de ellos. Este último dato contradice el principio de que el AFS es una pena pensada para evitar el contacto del infractor con el mundo penitenciario y que el infractor es primario en la comisión de delitos; la práctica lleva a afirmar que los condenados a esta medida penal no responden al perfil teórico.

3.- El perfil de las personas que cumplen el AFS y el de las que lo incumplen

Las variables que se han revelado como significativas en nuestro estudio nos indican que los cumplidores, en cuanto a rasgos comunes, presentan las siguientes características: puede ser un hombre o una mujer, indistintamente, de nacionalidad española, que tiene entre 31 y 35 años, que tiene antecedentes penitenciarios, que ha cometido una falta de lesiones y ha sido condenado a entre 1 y 4 fines de semana; o, también, es un hombre, de entre 46 y 50 años, sin antecedentes penitenciarios ni reincidencia sociológica, y que ha sido condenado por un delito de abandono familiar y/o impago de pensiones. En ambos casos la pena ha sido impuesta como medida directa, o principal. El resto de variables no han resultado ser significativas.

Por el contrario, la persona que no cumple la medida de AFS es preferentemente: un hombre o mujer, indistintamente, muy joven, extranjero, sin antecedentes penitenciarios ni reincidencia sociológica, que ha cometido faltas, relacionadas con delitos contra la propiedad y sancionadas con condenas reducidas, de entre 1 y 2 fines de semana, o que proviene de una medida de RPS por impago de multa.

3. IDESCAT (1999) *Òrgans judicials en funcionament*. pàg. 699

Butlletins. Invesbreu publicats

- 1 *Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya*. Gener 1995
- 2 *La presó pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856)*. Gener 1998.
- 3 *El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives*. Febrer 1998.
- 4 *El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors*. Març 1998.
- 5 *Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent*. Maig 1998.
- 6 *Salut i presó*. Octubre 1998.
- 7 *La premsa envers la violència juvenil i la presó*. Novembre 1998.
- 8 *El tractament dels agressors sexuals*. Febrer 1999.
- 9 *La victimització a Catalunya l'any 1996*. Abril 1999.
- 10 *Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari*. Juny 1999.
- 11 *Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert*. Octubre 1999.
- 12 *Reincidència i delinqüència juvenil*. Novembre 1999.
- 13 *Violència domèstica*. Desembre 1999.
- 14 *L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999)*.
- 15 *Maltractaments infantils a Catalunya*. Juny 2000
- 16 *Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona*. Setembre 2000
- 17 *Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents*. Novembre 2000
- 18 *Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa*. Gener 2001
- 19 *La victimització a Catalunya l'any 1999*. Maig 2001

Edició i producció: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada
Roger de Flor, 196
Tel. 93 207 31 14
Fax 93 207 67 47
CEJFE@correu.gencat.es

Tiratge: 2.500 exemplars

ISSN: 1138-5014
Dip. legal: B-1482-1998